

SONFEST

13. Festival čakavske šansone
Čansonfest - Kastav 2017.

OKRUGLI STOL
ČAKAVŠTINA
U ŠANSONI

Kastav, Vijećnica Grada Kastva
Četvrtak, 24. kolovoza 2017. godine u 19:30 sati

Vjerodostojno i autohtono

Da mi u Kastvu mislimo ozbiljno po pitanju ispjevanog stiha po *domaću* i svega što uz to ide, dokaz su i raznorodni programski sadržaji koji se svake godine množe naslanjajući se na temeljnu priredbu *ČAnsonfest*. Akustična večer šansone *Na kastaf-skeh šternah* i tematske izložbe uz popularni Festival dobili su ove godine dogradnju u formi okruglog stola na temu *Čakavština u šansoni*. Ideja o njegovom pokretanju nastala je kao plod želje programskog obogaćivanja, ali prije svega edukativnog usmjeravanja autora koji su zainteresirani za ovaj oblik glazbenog izražavanja te samim time za sudjelovanje na Festivalu.

Tako će dan uoči glavnog festivalskog događanja, večeri novih skladbi, svi poklonici šansone, osobito autori (tekstopisci, skladatelji, kantautori) moći proširiti spoznaje o povijesnom razvoju i glavnim značajkama ovog glazbenog oblika. Ove, prve godine njegovog održavanja, predavači Okruglog stola *Čakavština u šansoni* bit će: **Pero Gotovac** (skladatelj), **Hrvoje Hegedušić** (šansonjer i skladatelj), **Daniel Načinović** (čakavski pjesnik, kantautor i šansonjer), **Igor Brešan** (kantautor, šansonjer, karikaturist, novinar), **mr. sc. Branko Kukurin** (profesor književnosti) te **Zvonko Varošaneć** (novinar, autor televizijskog serijala o šansoni emitirano na HTV-u i šansonjer).

Zamisao organizatora je ovo događanje započeti iznošenjem promišljanja, teza, viđenja i iskustava, pri čemu će svaki predavač sa svoje točke motrišta, odnosno stručnog rakursa, djelokruga i zanimanja, locirati što je to važno za šansonu, odnosno u ovom našem slučaju *ČAnsonu*. Nakon toga bi se u razgovor o temi uključili svi prisutni i zainteresirani.

Kako bi posjetioci, sudionici ovog događanja mogli lakše pratiti izlaganja te se spremnije uključiti u raspravu, koja je osnovni i neophodni preduvjet za uspjeh svakog okruglog stola, otisnuli smo i ovu prigodnu knjižicu kao mali podsjetnik u kojem se nalaze početna razmišljanja svih njegovih predavača.

Veseleći se susretu i druženju na ovogodišnjem *13. ČAnsonfestu*, pozivamo Vas da sudjelujete i iznesete svoje mišljenje o zadanom temi na našem Okruglom stolu *Čakavština u šansoni*.

Saša Matovina

ORGANIZATOR:
Udruga Kanat, Kastav

PREDAVAČI:
Igor Brešan
Pero Gotovac
Hrvoje Hegedušić
Branko Kukurin
Daniel Načinović
Zvonimir Varošaneć

SLIKE NA KORICAMA:
Žarko Čović, Zagreb
Robert Budor, Zagreb

GRAFIČKO OBLIKOVANJE:
Robert Krančić

TISAK:
Grafik, Rijeka

Kolovoz, 2017.

Šansona između umjetnosti i umijeća

U svijetu estrade, u kojem svakodnevno bivamo okruženi obiljem „glazbenog zvuka“, ili „zvuka glazbe“, koji nas, pa čak i svojim decibelima zna pokatkad „maltretirati“ – susrećemo, stilom i sadržajem, velik broj primjera koje uobičajeno nazivamo „zabavnom glazbom“. Znači li to da bi ona „druga“, koja se naziva „ozbiljnom“, svoj antipod mogla nazvati „neozbiljnom“? Dakako, to je tek puka igra riječi jer, ako je o šansoni riječ, riječ je o sasvim (dokazano) – ozbiljnoj pojavi.

Premalo prostora i vremena ima kako bismo stigli elaborirati pojam šansone u njenim brojnim parametrima koji ju čine, kako dokučismo, ozbiljnom umjetničkom pojavom. U nas je naziv „pjesma“ vezana uz literarni oblik izrečenih stihova. Znači „riječi“! Ako uz tu riječ postoji i glazba (melodija), uz koju se (pjevanjem) izriče sadržaj, naziva se „popijevka“. Dakako, ta distinkcija se uglavnom javlja u etnomuzikologiji koja se bavi svojevrsnim glazbeno – literarnim odnosima spontanosti narodnih inspiracija. U svakodnevnoj, posebno urbanoj praksi, naziv „pjesma“ koristi se u obje spomenute inačice.

„Popularnom glazbom“ naziva se ono glazbeno djelo koje posjeduje mogućnost lakše i jednostavnije komunikativnosti, odnosno percepcije „bez napora“. Ako se takvi „napjevi“, (eto još jedan moguć termin), zasnivaju na plesnim ritmovima (tango, valcer, slow, swing, rumba i još mnogi drugi, a svi vuku svoje porijeklo iz vlastita „etno izvorišta“) te su po obliku fiksirani u tridesetdvotaktnoj shemi A-A-B-A koja je građena na općim zakonitostima glazbene logike, takva struktura zabavne glazbe naziva se „šlagerom“ ili „plesnom glazbom“. Sadržaj je često ljubavni, vezan uz emotivni život, a izrečen skromnijim vokabularom i redovito skučen u izrazu zbog strogih glazbenih kanona bez kojih plesni pokret ne bi bio moguć. (Promislite malo, iz kojih razloga vojnik u stroju

započinje korak uvijek lijevom nogom? Posebno ako stupa uz glazbu adekvatnog sastava...)

Preskočit ćemo brojne varijante oblika svih mogućih tipova ili stilova popularne glazbe i njezinih tzv. „zatvorenih formi“.

Pokušajmo nešto rezimirati na temu „šansona“. Naziv joj je stigao (u pomanjkanju vlastitog) iz francuskog vokabulara i urbano – civilizacijsko – kulturološkog okruženja kao specifične tradicije. U nas je usvojen kao termin koji dovoljno određuje vrstu i stil te predodređuje njeno estetsko – umjetničko vrednovanje.

Šansona je umjetnička tvorevina sastavljena od više komponenti. Kao osnova, u startu mora nositi pravu literarnu poetiku iz pera književnika – pjesnika. Glazbenik – skladatelj je onaj koji će pjesnikovu stihu dodati (nadograditi) odgovarajuće glazbeno ruho. Aranžer – doradivač često oblikuje zvuk i boju koji potkrepljuju navedenu simbiozu riječi i glazbe te konačno interpret – pjevač kojemu je dužnost sav taj „poetski sadržaj“ prenijeti slušaatelju – publici. Dakako, kao umjetnički čin i svojevrsnu poruku. Ovakav kolektivni kreativni čin predstavlja u konačnici šansonu kao umjetničko djelo vrijedno estetske pažnje i umjetnosti.

Umijećem možemo nazvati sve profesionalne vještine s kojima se, s više ili manje nadarenosti i mašte, služe svi spomenuti pojedinci koji sudjeluju u stvaranju šansone kao umjetničkog „produkta“ – *Sui generis...* Tek skladom i stupnjem vrednovanja svih komponenti koje grade šansonu od bilo koje „sirovine“ (urbana, lokalna, ambijentalna, angažirana, etno ili slično), nastaje djelo kojemu možemo dodijeliti epitet umjetnosti, odnosno ozbiljnosti. Sve ostalo su više manje „pokušaji“, „etide“, „poluprodukti“ ili dopadljiva „konfekcija“.

Pero Gotovac

O šansoni

Kada čovjeka neka životna situacija kojoj je svjedokom potakne na razmišljanje, kada osjeti potrebu to razmišljanje objaviti koristeći se svojim osobnim načinom izražavanja, bilo riječima, bilo glazbom, dobili smo jezgru nastanka šansone.

Simbioza tekstualnog i glazbenog tkiva u tom je slučaju odlučujuća i po mom mišljenju, najvažnija u stvaranju šansone. Šansonu doživljam kao jedan minimalistički teatar, sa sadržajem koji ima sve elemente teatarskog izražavanja: motiv, zaplet, rješenje i izvedbu. Pri tome je idealno da su autor i izvođač ista osoba, tako da autorska ideja „neokrznu-to“ stigne do auditorija i prenese autorove emocije.

Kao jezgra mogu poslužiti i literarni predlošci drugih autora, pri čemu je bitno u tim tekstovima otkriti glazbu koja je u njima skrivena te koja će izraziti emociju koju ste doživjeli čitajući predložak. Moje najuspješnije šansone upravo su nastale otkrivanjem glazbe u stihovima pjesnika Dobriše Cesarića, Antuna Gustava Matoša, Tina Ujevića, Drage Britvića i drugih.

Kod toga nije rijetkost da razni autori uzmu isti predložak, isti literarni tekst i tada nastaju dvije ili više glazbenih kreacija na iste stihove koje se nužno razlikuju, jer svaki autor doživljava i izražava emocije na sebi svojstven način, ovisno o svom temperamentu, svom svjetonazoru, pa i trenutnom raspoloženju.

Spomenuvši literarni tekst kao predložak za šansonu, želim naglasiti kako glazbenu strukturu, ritam i tempo, uvelike diktira i narječje kojim je tekst pisan. Svako narječje ima svoj poseban ritam izmjene naglašenih i nena-glašenih slogova, svoje dužine vokala, a to sve utječe na konačnu verziju šansone.

Iz svega navedenog razvidno je kako ne postoji univerzalni recept za stvaranje dobre šansone. Ona se jednostavno dogodi sljublivanjem, gore spomenutom simbiozom autorovih emocija te otkrivanjem one „prave“ glazbe koja je skrivena u stihovima.

Hrvoje Hegedušić

Pojam šansone (fra. *chanson*) objedinjuje općepoznata značenja, najčešće povezana uz frankofonsku novovjekovnu tradiciju kratke pjesme raznolikih sadržaja, u književnom stilu visokog ili poprilično nijansiranog teksta.

No, kao i u svakoj definiciji iz svijeta umjetnosti, tako se i ovdje javljaju iznimke kao i žanrovski doticaji koji su gotovo nedjeljivi. Glavno je određeno jasno: u doslovnom smislu šansona je popijevka; u šansonjerskom, kantautorskom poslu određena autorskim identitetom s izričito iskazanom aromom literarnosti, pa je tako i ambijentirana.

Čanson, tj. čakavska šansona – čiji je na Sjevernom Jadranu postojani poticatelj i kurator Čansonfest – u svoj obzor doziva aspekte čakavske baštine i suvremene kulture, ponajprije u dijalektalnom izričaju iz kolijevke u kojoj je odnjegovana hrvatska književnost. Takav areal, s obzirom na svoj identitet, ali i prožimanje kulturnih osobitosti i običaja, nudi izobilje govornih i glazbeno – tradicijskih raznolikosti što modernitetu čansone daje osebuje kolarature. Te se kolarature razrađuju ovisno o naklonostima autora (tekstopisaca, skladatelja, aranžera), pri čemu bi tekstualna osnova trebala biti polazište u ovome izrazu jer se u tome i prvenstveno prepoznaju vlastitosti šansone. Tematski je vidokrug, naravno, bez ograničenja, a takvi su i ugodaji pjesama.

Valja se nadati da će najsretnija ostvarenja biti zacijelo ona koja u isti mah mogu ponuditi književne i glazbene vrijednosti, izvornost, ali i dah podneblja što ga pjesma – šansona, *čansona* – pronosi ne samo kao zavičajnu već i univerzalnu vrijednost.

Daniel Načinović

ŠANSONA PO KASTAFSKI

Postite čovjeka da kaže

Pod pojmom šansona u rječnicima ćete naći obrazloženje kako je u pitanju pjesma! No, radi se o izvornoj pučkoj umjetnosti koja se u drugoj polovici minulog stoljeća preobrazila u glazbenu vrstu nadahnute sprege pjesnika, skladatelja i interpreta, poželjno u istoj osobi. Šansona je komentar zbivanja i suptilni dnevnik o vlastitoj sudbini, a naratori pred mikrofonom često su kritički pronijeli promatrači svega što se zbiva u društvu.

Mi smo narod koji zna oko svega spekulirati pa niti pojam šansona nema privilegij izuzeća. Dakle, pjesma, ali kakva pjesma? U maloj Hrvatskoj postoje čak tri festivala koji se pozivaju na domaćini pojam, no kastavski slučaj određeniji je i preciznije isprofiliran od ostalih pa time i rasterećen kritika s kojom se suočava „konkurencija“. Ne kadim, koliko glorificiram ideju da se polazište toj istoj pjesmi sidri uz osebnost dijalekta. Naoko banalna činjenica, u razvijenoj formaciji otkriva sam smisao i ključ za pjesme koje uistinu svjedoče o identitetu, o načinu poimanja stvari i filozofiji bitka, autohtonim vrednotama. Jer u temelju svega jest stih kao polazište za pjesmu, govor koji već sam po sebi nudi melodiju i stvari jednoznačno

usmjerava vjerodostojnosti, onaj koji posrnula zabavna glazba zapravo ne poznaje i koji je zametnula silnim kalkulacijama i nastojanjima da se podilazi publici. Ispovijesti iz Kastva imaju opipljive argumente u činjenici da se istina nekome zbila, da je stvarnost k tomu vjerodostojno ispričana. Bez afektiranja i svjedočenja jer u pitanju je intima koju nitko nije u stanju ispričati doli subjekt sam. Kantautor! Riječ mora imati pokriće u istini i iskazu jedinke, svjedoku kojemu se vjeruje, koji deklamira materinim jezikom.

Šansona je polivalentna umjetnost u kojoj su simbioza glazbe i stiha čvršće isprepleteni nego u sličnim glazbeno – scenskim prigodama. Zato u praktikumu kastavskog festivala nije nužno *belkantističko* poimanje stvari, koliko zborovanje autorskih ličnosti, iskrenih umjetnika, svojevrsnih *marginalka* ili ležernije rečeno, neshvaćenih upravo zbog te nepatvorenosti i vlastita mišljenja kao vodice u životu. No, svakako je *originala* koje većina moguće i ne razumije, ali im svakako vjeruje, jer ta intima ne traži *bek vokale* ili klapsku pratnju, ne traži ni terce da bi bila ljupka, ona je naprosto takva kakva jest, svjedočenje koje može iskliznuti u kozeriju ili u legendu, ako ga se već prihvati.

Igor Brešan

P.S. Odgojen na zasadama onoga što prakticiraju Pierangelo Bertoli i Lucio Dalla, na vaše zaprepaštenje preporučam Kastvu za bolje i izdašnije sutra krepkiji anagažman, socijalni napose, a paradoksn kao način shvaćanja istina uokolo nas; onakav kakav recimo zagovaraju manje tolerantne sredine od ove, s junacima poput *Okudžave*, i onih u čije se carstvo danas ne dira; Jaromira Nohavice iz Češke ili Andrzeja Garczareka iz Poljske, jasno po domaću.

I me kastavskog festivala čakavske šansone *Čansonfest* nije samo zgodna jezična doskočica koja se već afirmirala kao ravnopravna produkcija na hrvatskoj glazbenoj sceni. *Čansonfest* jest i mnogoznačnica koja povezuje i staru romansku glazbenu tradiciju, s ne manje evropskom, ovom slavenskom, hrvatskom ili točnije čakavskom. Naravno, ne na glazbenom planu, već na stilskom, izvedbenom i sadržajnom. Čak i površno analizirajući tekstove što su ih pjevali starofrancuski *chanteurs*, španjolski *cantares*, *sevdalije*, *singersi* germanskog govornog područja, primorski *pivači*, vidi se da su to uglavnom lirске pjesme raznih rodova, ali ne isključivo lirskih. Mogu se među njima naći i kraći baladni oblici, čak i romance, ovisno o sredini u kojoj i kako su se izvodili. Ovdje nije namjera određivati nove klasifikacije, već pogledati u literarno stvaralaštvo raznih sredina te smjestiti i ovo naše čakavsko, sjevernojadransko, srednjojadransko ili ono svih ostalih čakavskih jezičnih prostora, na zasluženno mjesto evropske glazbene i literarne tradicije.

Francusko glazbeno nasljeđe šansone s pravom se nametnulo evropskoj i svjetskoj tradiciji, no postavlja se pitanje, možemo li i ta glazbeno – literarna ostvarenja ostalih, nefrancuskih sredina podvesti pod širi termin šansona. Po sadržajnoj, ali i po specifičnoj glazbenoj tipologiji sredine u kojoj su nastale? Navodim samo nekoliko primjera: tradicionalni španjolski *flamenco* napjevi, makedonske narodne pjesme, bosanske *sevdalinke* i na kraju naše primorske *kantuneti*. Narodne *Marina kruna*, *Vrbniče nad morem*, *Čaće moj* Ivana Matetića Ronjgova ili Jesenjinovu *Ti ne voliš i ne želiš mene* u čakavskom prepjevu te mnoge druge možemo slobodno podvesti pod širi pojam šansone.

Ovim trinaestim izdanjem *Čansonfesta* potvrđuje se kako je čakavski jezični izraz još snažnije uključen u svjetsku glazbenu i literarnu produkciju. I neznani autori, i suvremeni autori koji pišu na hrvatskom kastavskom književnom čakavskom *domaćen zajke* i na ostalim svojim čakavskim jezicima pokazuju sve umjetničko – izražajno bogatstvo cjelokupnog i jedinstvenog hrvatskog jezika, dakako u neponovljivim i jedinstvenim realizacijama sredina u kojima žive i stvaraju.

Festival *Melodije Istre i Kvarnera* već je prije pedesetak godina utro put čakavskoj riječi u visoke glazbene i revijalne vode, a *Čansonfest* čakavski jezični izraz smješta, bez lažne skromnosti, na visoko mjesto evropske umjetničke produkcije.

mr. sc. Branko Kukurin

Rodena u Francuskoj, šansona se kao glazbeno – poetska vrsta udomaćila u mnogim zemljama pa je i u nas, od šezdesetih godina prošlog stoljeća, našla sjajne autore i interprete.

No, relativno je malo naših autora i pjevača dobro poznavalo francuski jezik pa su veze s francuskim autorima bile i ostale indirektnе. Kada su talijanski kantautori krajem šezdesetih „otkrili“ Brela, Brassensa, Ferrea i druge velikane francuske šansone počeli su ih prevoditi, skladati i pjevati po uzoru na njih. U tom su u Italiji prednjačili Nanni Svampa koji je još 1964. prepjevao Brassensa i Fabrizio De Andre koji je, nakon što mu je otac iz Francuske donio Brassensovu ploču, potpuno promijenio stil i način pjevanja i skladanja te ga je nazvao svojim učiteljem.

Trojica najznačajnijih predstavnika hrvatske autorske pjesme Arsen Dedić, Zvonko Špišić i Hrvoje Hegedušić među sobom se u mnogočemu razlikuju. Ono u čemu se podudaraju, posebno Dedić i Hegedušić, bila je rana sklonost prema talijanskoj autorskoj pjesmi. Na omotu prvog Arsenovog albuma *Čovjek kao ja* može se zapaziti mala fotografija tragično preminulog talijanskog kantautora Luigija Tenca.

U jednom razgovoru, pri radu na glazbeno - dokumentarnoj seriji o *Zagrebačkoj školi šansone*, Arsen će mi priznati kako je boraveći u Sanremu čak spavao u sobi hotela u kojem se Luigi Tenco ubio. No, kako je kasnije često znao reći, pravi je identifikacijski šok doživio kada je prvi put čuo Gina Paolija, čiju je pjesmu *Sapore di sale* (*Sa okusom soli*) iz 1963. sjajno prepjevao samo godinu nakon njezinog talijanskog uspjeha. Hegedušić također nije krio kako su mu prvi pjevački i kantautorski uzori bili Talijani među kojima je i Nicola di Bari.

Od naše trojice velikih, možda je jedino Špišić, posebno kada je riječ o interpretaciji, doista bio na tragu izvorne francuske šansone (*Pismo gosponu Jacquesu Prevertu v Pariz* na stihove Zlatka Crneca, *Žiži* Milana Lentića). Arsen, koji je ponajviše uglazbljivao vlastite stihove, u svojim će se pjesmama često referirati na druge autore (*Vraćam se Aznavouru*), na filmove i filmsku glazbu (*Moderato cantabile* (citat Diabellijeve sonate na početku pjesme), *Amado mio* iz filma *Gilda* itd.

Ovaj je postupak veoma značajan i bitan za šansonu i autorsku pjesmu uopće, a zove se *intertekstualnost*. Pod pojmom *intertekstualnosti* u literaturi se podrazumijeva način na koji jedan tekst ili pjesma može utjecati na neki drugi, bilo da se to postigne izravnim citatom, bilo aluzijom

ili parodijom. *Intertekstualnost* izravno negira stajalište da je svaka pjesma, svako umjetničko djelo svijet za sebe. Služeći se citatima i aluzijama, autori žele pokazati kojem misaonom sklopu pripadaju. Bilo da pišu vlastite stihove ili biraju tekstove poznatih pjesnika, ili pak prepjevavaju pjesme s drugih jezika, naši autori time daju precizniju sliku o sebi. Pjesme Georgesa Brassensa danas se izučavaju u francuskim srednjim školama, a upravo je on poznat po brojnim primjerima *intertekstualnosti*.

Od naših uglazbljivanih pjesnika po ovom je postupku možda najpoznatiji i najintrigantniji Ivan Slamnig čiju je *Barbaru* tako sjajno uglazbio Zvonko Špišić. Slamnigova je poezija puna citata drugih pjesnika.

Tako, primjerice, interlingvalnim citatom iz pjesme *Beskonačnost* Giacoma Leopardija (1798. - 1837.) završava druga inačica pjesme *Barbara*, podnaslovljena *Večernja čakula barba Nike*:

...I tako je Barbara sve dalja i dalja,
crvenim morem se pospano valja
e li naufragar xe dolce in questo mar ...

Slamnig je tip pjesnika koji bi morao hrvatskoga čitatelja poučiti kako postoji nešto kao *inspiracija kulturom*, *intertekstualnost* i *metaliteratura* te da i pjesma može biti povod za prelistavanje rječničkih ili enciklopedijskih svezaka.

Najbolji primjeri hrvatske autorske pjesme: zagrebačke, dalmatinske i čakavske šansone, na tom su tragu te doista zaslužuju ući u školske programe.

Zvonimir Varošanec

The background of the image is a complex, abstract composition. It features a dense, chaotic network of black lines and scribbles that dominate the upper and right portions of the frame. These lines vary in thickness and direction, creating a sense of movement and depth. The lower and left portions of the image are more textured and less defined, with a mix of light beige, cream, and pale yellow tones. These areas appear to be composed of fine, overlapping lines and small, scattered dots, giving them a more organic and layered appearance. The overall effect is one of intense visual energy and complexity.

PREDAVAČI:
Igor Brešan
Pero Gotovac
Hrvoje Hegedušić
Branko Kukurin
Daniel Načinović
Zvonimir Varošaneć